

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

Emnenr. 68

Fylke: Rogaland

Tilleggsspørsmålnr.

Herad: Forsand

Emne: Bål brenning på visse dagar i året. Bygdelag: Høgsfjord

Oppskr. av: Gjødberum Mikkelsen.

Gard: Fure Espedal

(adresse): Helle i Høgsfjord.

G.nr. 48 Br.nr. 11

A. Merk av om oppskrifta er etter eiga røynsle.

B. Eller om den er etter andre heimelsmenn: (ta også med alder, heimstad, yrke):

SVAR

Namn.

1. Det heiter bål, i same høve og fyr.
2. Nei.
3. Nei.

Tida.

4. Nei, eg har ikkje høyr om anna enn løre-spig som dei sette i hop på grua og som skulle lysa opp. Ikkje bål som dei kunde ute har eg fått uske vitring om.
5. Har ikkje høyr om dette her: beysa
6. Har ikkje høyr om det.
7. Det er vel ukjent her.
8.
 - a. Ja.
 - b. Nei.
 - c. Seit ikkje om det
 - d. Dei har gjort det, men lenge sidan.

9. Ja, det har vare brüna

10. Veit ikkje om dette.

11. Full heol.

12.

För i lida vart det mest brüna her jonsok-
bålet på stöden. Her var kyrne og skellet med
dei lene til. Stölsgjentene hadde laga til i
stöshüsa, og gjetarqütane hore i hop ves og
amma krummande rüst. Star lå iunggütten
kom frå garden rede i bygga vart jonsok-
velden högtida med bålet. Det lög gjerne
på ei slette. På stöden her, Sæpödalstolen
var det eit visst ställe å sauleast. Her var
störste stölsqrenta frå gammalt i indre Högsjöfjör.
Ein fellepedar spela gjerne til dans, og så
vart bålet kend utpå velden når niokka
seig på.

Dersom det var lys kold og uotk så kunne
det vera like gjævt med mykje røyk frå
bålet, men i meir mørkt ver gjæde det seg
aller best til meir det löga opp.

I den eldre tida var det brüny når det
leid til misnatt dei kunde, men seinare har
det ikkje vorte så uögje med det.

13. Bålet brann gjerne fram på natta.

Staden.

14.

Nei, det har vare liten tradisjon med jonsok-
bål her i bygga. Grisqrent og lauge präständer
er vel mykje årsak til det. Stöden seinare
då dei slitta på stölane har ikkje festa seg
til serlege stader. Gjærne er det på högder

jonsokfestar fór, i bjúe-brettiára, og den aller
siste jonsokbál slíðe log har hatt var i
fyrstninga av 1950 ára da bygda hadde
eit byggeiungdomslag. No er det gått inn, og
det er berre Indremisjonen no som held
jonsokfest med bál.

Fór deene tíð var det nel helst frá den
tida dei var på stól om sommari. Det
har berre vore snakk om jonsokbál. Utth.
jómrág-bál.

22. Nei.

Kortis dei byggde bålet.

23. Nei, ikkje på nokon serleg måte.

24. Det ymsa etter hva tilfang dei hadde
å ta til. Eg minnst ein fest byggde-
iungdomslaget hadde at dei hadde fått
lad i ei kjørkónna. Kellis var det ingen
regel for hva som skulle byggast, det var
allslag byggbart rísk.

25. Ja, for Moor har dei laga det av og
til, men no lever ingen tradisjon om
nokun alvorleg meining. Det vert gjerne
spikra opp nokun lottar som líkna eibr
menneskekapurd. Nei vert brende, sto
gjernu mest oppi bålet.

Kortis dei flekk bál-vyrke.

26. Nei, om det var noko som var så-
pass falt flekk dei det ikkje anna er
har høyr.

det vert brønne i våre dagar. Noken fast plass er her i alle tider.

15.

Det vart herre brønne jorson.

16. Nei, dei samla seg frå ei grens til ein stad.

17. Ja, bål frå stolskuv eller på andre stader der dei hadde trekkurleger kunde dei brenne bål på å skrama tdyr, kjorv t. d. Nei kalla det lü-eld eller kjødne-varme.

Nei som steller med bålet og tenner det.

18. Eg har aldri høyrte noken viss regel for dette, men det har gjerne vore så at det var iuggjuten som kunde.

19. Ja, men i alle tider kanskje

20. Nei, dei breun lite bål her.

21. Ja, lagsverksemda har like seg av jorsonbål. Nei dreis med det i forkrigsåra. Først var det Fjndemissjonslaget i bygda, dei skifte staden for kvart år.

Før å nemna dette fyrst tok dei til med jorsonfest fyrst i krettsåra. Nei hadde det helst ute i Fossandkriksen då, men under krigen tok dei til å ymsa på staden. No har dei gått sameu med Espedalen f. m. l. og og ymsar bålbrønninga på desse staden: Fossand, Rossavik, Male, Jvve Espedal, Lelle, Nedre Espedal og Ryrkjeland, ja og Røland. Dei frilynde i ungdomslogen skellte til

27. Ja, dei som låg nær til yfste gjerne det som krongst.

28.

A, ja, det var ikkje så verleg nøye med det slik ein gang. Dei kalla det berre å ta, at dei stol det sa dei gjerne på uora i dette høve. Kusk som renved laugs sjø og els var fint, det var alltid litt å finna, og så som avrotua gjerde pelar.

29.

Nei, det har eg aldri høyrte noko om.

30. Nei. Fekk det eg veit av.

Korleis bålet skulle vera.

31.

Her har tradisjonen bring bålbreuning vore så liten, at det er ikkje råd å svare.

32. Ja. Det var svært gjent å ha det største

33. Ja, helst det, serleg i mørkje vev.

34. Det var bra til vanleg om det rann godt og, men eg har ingu heimel for Korleis dei fekk mest røyk til. Truleg har dei finna den grønlege mossen som veks på steinar i tnd. Den røykjer svart røyk.

35. Har ikkje høyrte noko serleg om det.

Kva bålet skulle tena til.

36. Nei, her har eg aldri høyrte noko om det.

37. Frå gammalt språka dei om det.

38. Har ikkje høyr om dette.

39. Har ikkje høyrt uke serleg om varsel ;
samband med dette.

Sjölve festne ved vålet.

40. Her har me kalla det jönsögkål eller
å krenna jönsögkål.

41. Veit ikkje serleg om det

42. Ja, det vart vel til fram på morgonen
dei vakte att med vålet. Dei kalla
sida utover natti gjerne for midt-
sommarnattsvag.

43. Disse stilkane som her nemnde har
vore i bruk.

44. ~~Det~~ det var flate danser dei aller helst
mar vålet. Dei kirkelose tilstelingane har
herre hatt lek og gjerne song og så mat.

45. Ja, det har vore vanleg at somme har
prøvt seg på det.

46. Ja.

47. Dette er ukjent.

48.

Ja, som eg har nemnt er tradisjonen
så fattig her med omsyn til bålbreuning.
Her trøng dei ikkje høyring d. s. s. varme

som l. d. skulle holde herte hela (rimet)
om hærsten. Komet fræs så seia aldri,
det kunne nott heusa på dei mest
högbliggjande gardane, men det var
sjeldan

Skikken og trær med bålbreuning
Kjemme ein i bje til her i frå. Kva som
no kan gjera det.

Skikken i dag.

49. Nei, folk har vist inga særskild mein-
ing om bålbreuning, eller at den har
noka særskild oppgave.

50.

Ja, så å seia det. I Hingsøra då det
var forbode med bålbreuning, laga
mange til bål her utan lov. Sidan har
det vorte bene eit jonsokbål i bygda. Det
som er nemnt under pk. 21. Ja, det er
så at heider det at jonsokafte er på ein
måndag eller tiotog; veva legg dei bål-
breuninga til laurdagen før.

Skikken kan ein stort seia har vore til
det folk vit av. Men gamal har han ikkje
vare. Og så har han helst auka.

51. Nei meiner årssaa er den at skikken
har auka ogjerne kjem seg av at folk

8

likar og byggja seg same. Og ein annan
som er viktig her. Samferdsela er verke
i hveittre på dei siste femti åra. -

Ja er kára, livskilhöva vertne mykje
kouslegare, og med den har det fylgt
meir tilskipingar år for år.

Her på dette gardsnr. 11, har one ein
stad rett bak husa - på eit flatt
beig der me har krønne jomokål;
fleire år no. Det er berre garden sine
folk og dei næraste, og slike som er
bedde.

Kellis er det så at same har gått
i brodden for å högtide midsommars-
notka, gjera vesen av den arbeid som
gjev liv, og då ein kann ferdest ute i
dei ljase nettiv. Nerse ser det meir
slumringfullt og romantiske med
denne natta. Bålet er vanleg ferda til
av einar, forebar, kvist frå bjørk og bir.